

Remissvar

Vårt diarienummer:
2024-00320

Landsbyggs- och infrastrukturdepartementet

Ert diarienummer:
LI2024/00248

Datum:
2024-05-08

Betänkande Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Sammanfattning

Vinnova välkomnar ansatsen att ta ett systemperspektiv på livsmedelsberedskapen men ställer sig kritisk till att systemperspektivet inte speglas i de föreslagna åtgärderna.

Vinnova anser att ansatsen hade förstärkts av att nyttja de möjligheter till synergier som finns mellan insatser för ett hållbart - miljömässigt, socialt och ekonomiskt – matsystem och stärkt livsmedelsberedskap.

Vinnova är positiv till att betänkandet belyser betydelsen av innovation för livsmedelsberedskap i en ny tid. Dock kräver beredskapsutmaningen som sådan, och dess kopplingar till andra samhällsutmaningar, genomgripande förändringar på olika nivåer, av sociala och tekniska system i hela samhället. Det krävs med andra ord systeminnovation¹. Men, utredningen utvecklar inte vad som krävs för systeminnovation och det är endast i relation till forskning som innovation beaktas. Ett alltför snävt synsätt anser Vinnova.

Vinnova är övergripande positiv till förslaget om ett tydligt ansvar för att analysera behoven av forskning och innovation till stöd för livsmedelsberedskapen. Vinnova anser dock att samrådet bör breddas till att inkludera forsknings- och innovationsfinansiärerna. Vinnova anser också att ansatsen bör vara att både adressera behov av kunskapsutveckling och behov av stärkt innovationskapacitet (14.1.2).

Vinnova ställer sig övergripande positiv till stärkt finansiering av forskning och innovation. Men anser att förslaget att stärka finansieringen till det nationella forskningsprogrammet för livsmedel inte möter de behov av innovationsfrämjande åtgärder och systeminnovation som finns (14.3).

Vinnova tillstyrker förslaget att regeringen i regleringsbrev styr att forsknings- och innovationsfinansierande myndigheterna särskilt ska beakta frågor om livsmedelsberedskap. Vinnova menar att ett sådant uppdrag stärks av en dedikerad tilläggsfinansiering (14.3).

Vinnova ställer sig kritiskt till att förslaget om additiv tillverkning begränsas till att analysera förutsättningarna för additiv tillverkning. Additiv tillverkning är ett av flera framväxande teknikområden

---

¹ [Så arbetar Vinnova med systeminnovation | Vinnova](#)

som har stor potential att bidra till livsmedelsberedskapen genom innovationsfrämjande åtgärder (15.3.3).

Näringslivet har en avgörande roll för att möta vår tids utmaningar så också när det kommer till höjd beredskap och livsmedelsförsörjning. Vinnova är därför kritisk till att analysen av och föreslagen gällande näringslivets medverkan och förutsättningar är så begränsad. Vinnova vill även belysa en möjlig konkurrens som kan uppstå hos mottagaren mellan investeringar i reservkraft och lagerhållning av insatsvaror och satsningar på innovation beroende på hur ett eventuellt investeringsstöd utformas (15.5).

Vinnova hade önskat att betänkandet hade varit mer progressivt i sin analys av förutsättningar för inhemsk livsmedelsproduktion och i sina förslag för stärkt livsmedelsberedskap. Vinnova anser att en livsmedelsberedskap för en ny tid i större utsträckning behöver framsyn och ta vara på potential till exempel när det kommer till framväxande teknikområden samt diversifiering av och uppbyggnad av mer resilienta värdekedjor.

Andra aspekter som bör beaktas

I betänkandet står att flera initiativ med statlig delfinansiering syftar till att öka innovationsgraden inom livsmedelssystemet. I en rapport från Sweden Food Arena framgår att för svenska företag i livsmedelskedjan finns ett tydligt fokus på inkrementella innovationer, det vill säga produktgenskaper eller processer som är nya för det egna företaget men som redan finns på marknaden². Samtidigt saknas innovationshöjd, få företag gör saker som är nya för Sverige eller till och med nya för världen. Vinnova skiljer på innovationsgrad och innovationshöjd och anser att fler insatser behöver komma till som främjar innovationshöjd.

Vinnova anser precis som utredaren skriver att för att möta de komplexa utmaningar som vi står inför krävs genomgripande förändringar på alla olika nivåer, av sociala och tekniska system i hela samhället. För det krävs systeminnovation. Utredaren nämner i betänkandet *Impact innovation* som möjligheten för aktörer i livsmedelsområdet att komma samman och söka finansiering för innovationssamarbete. Vinnova föreslår i sitt inspel till forsknings- och innovationspropositionen att regeringen ger i uppdrag till Vinnova, Energimyndigheten och Formas att inom ramen för Impact Innovation generera kraftsamling i det svenska matsystemet. Det finns också andra strategiskt viktiga satsningar att bygga vidare på. Formas tematiska centrumbildningar och Vinnovas innovationsplattformar som samlar aktörer kring gemensamma samhällsutmaningar är ett par exempel. Särskilt relevant för livsmedelsberedskap är innovationsplattformen *Mat till alla nära och tillsammans* - där aktörer från civilsamhället med ett missionsorienterat arbetssätt jobbar för ökad självförsörjningsgrad, lokal livsmedelsproduktion för ökad motståndskraft och spridning av risker. En annan i sammanhanget relevant innovationsplattform, som betänkandet också nämner i sin beskrivning av forskning och innovationslandskapet, är *Biotech Heights* som fokuserar på bioprosessteknik för hållbar produktion av bland annat livsmedel och nya ingredienser. Här kan man skapa nya värdekedjor för hållbara, svenskproducerade livsmedel som optimerar värdet av sidoströmmar och som blir en tillgång för matförsörjning både under och utanför kristider.

---

² [Innovation i livsmedelskedjan – En nulägesbeskrivning av innovationsaktiviteter, samverkan och stödbehov](#)

Vinnovas ställningstaganden

Avsnitt 14.1.2. ”Analysera behov av särskild forskning”

Vinnova är övergripande positiv till förslaget om ett tydligt ansvar för att analysera behoven av forskning och innovation till stöd för livsmedelsberedskapen men anser att analysen skulle främjas av ett bredare samråd samt att inramningen av analysen bör justeras.

Betänkandet föreslår att *”Livsmedelsverket bör i samråd med berörda myndigheter analysera om det finns behov av särskild forskning till stöd för livsmedelsberedskapen och meddela behovet till de forskningsfinansierande myndigheterna och MSB.”* Vinnova anser att forsknings- och innovationsfinansierarna bör vara en del av samrådet snarare än en enbart mottagare av analysen. Man bör även överväga näringslivets roll.

De forsknings- och innovationsfinansierande myndigheterna har utöver spetskompetens om forsknings och innovationssystemet och god omvärldsbevakning inom livsmedelsområdet även värdefull insyn i utvecklingen inom andra områden. De besitter kompletterande kunskap och insikter relevanta för att identifiera behov av forsknings och innovationsåtgärder för att stärka livsmedelsberedskapen. Finansiärerna kan komplettera sektorsmyndigheternas djupa sektorsspecifika kunskap och kännedom med tvärgående perspektiv och kunskap om och utveckling inom andra sektorer med relevans för livsmedelsberedskapen. I linje med att näringslivet utpekats som en viktig aktör för stärkt livsmedelsberedskap bör även näringslivets kunskap och insikt om behov vara närvarande i dialogen.

Vinnova anser att ansatsen bör breddas från att *”analysera behov av särskild forskning”* till att adressera behov av kunskapsutveckling och behov av åtgärder för stärkt innovationskapacitet inklusive förutsättningar för systeminnovation. Att enbart fokusera på forskningsbehov är alltför snävt. Det finns kunskapsluckor att fylla men mer forskning har liten effekt om den inte implementeras. Beredskapsutmaningen kräver dessutom genomgripande förändringar på olika nivåer i samhället och aktörers kapacitet att hantera kriser och i händelse av krig ha förmåga att möta nya behov och ställa om är en viktig aspekt av ett robust och resilient matsystem.

Ytterligare en aspekt är den forskning som pågår och den kunskap som finns inom andra områden och sektorer som har potential att bidra till ett robustare matsystem och stärkt livsmedelsberedskap. För det behövs kompletterande insatser för tvärsaktoriella, tvär- och interdisciplinära samarbeten.

Avsnitt 14.3. ”Forskning och innovation bör stärkas”

Vinnova ställer sig övergripande positiv till stärkt finansiering av forskning och innovation samt att säkerställa långsiktig finansiering för Nationella forskningsprogrammet för livsmedel. Vinnova anser dock att utveckling och innovation för ett motståndskraftigt näringsliv och ett robust och resilient matsystem inte säkerställs i och med den föreslagna åtgärden och ställer sig kritisk till att innovationsfrämjande åtgärder inte får större utrymme i de föreslagna åtgärderna.

Vinnova tillstyrker förslaget att regeringen i regleringsbrev styr att forsknings- och innovationsfinansierande myndigheterna särskilt ska beakta frågor om livsmedelsberedskap. Vinnova menar att ett sådant uppdrag stärks av en dedikerad tilläggsfinansiering i linje med Vinnovas inspel till Forsknings- och innovationspropositionen³ och inspelet till uppdateringen av Livsmedelsstrategin⁴.

³ [Acceleration mot en hållbar framtid - Vinnovas inspel till regeringens forsknings- och innovationsproposition](#)

⁴ [Vinnovas inspel till Livsmedelsstrategin 2.0](#)

Flera områden för vilka innovation är en stor drivkraft berörs i betänkandet och den snabba utvecklingen inom teknikområden anges ha betydelse för ökad säkerhet. Tyvärr framgår varken vikten av innovation inom dessa områden eller behovet av systeminnovation och innovationsfrämjande åtgärder saknas. Innovationsförmåga är avgörande för ett konkurrenskraftigt och motståndskraftigt näringsliv liksom för offentliga aktörer att hitta nya arbetssätt och kunna anpassa verksamhet till nya förutsättningar. Svensk livsmedelsförsörjning stärks av ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv både i fredstid och i tider av kris och händelse av krig. Åtgärder för att långsiktigt främja innovation och innovationshöjd i matsystemet samt insatser för systeminnovation bör därför prioriteras.

Avsnitt 15.3.3. "Additiv tillverkning"

Vinnova ställer sig kritiskt till att betänkandets förslag om additiv tillverkning begränsas till att analysera förutsättningarna för additiv tillverkning.

Betänkandet föreslår att *"förutsättningarna för additiv tillverkning bör analysera vidare. I en sådan analys bör ingå att identifiera vilka reservdelar som kan vara relevanta, vilket råmaterial som krävs för dessa samt undersöka de upphovsrättsliga förutsättningarna. Vidare bör sådana analyser göras tillsammans med företag och samordnas med andra sektorer."*

Vinnova menar att additiv tillverkning är ett av flera framväxande teknikområden som har stor potential att bidra till livsmedelsberedskap. Innovationsfrämjande åtgärder för att möjliggöra för banbrytande tekniken ska få genomslag och stötta både konkurrenskraft och livsmedelsförsörjning bör prioriteras.

Avsnitt 15.5. "Investeringsstöd bör utredas"

Vinnova ställer sig kritisk till att betänkandet innehåller få åtgärdsförslag för företagens medverkan i livsmedelsberedskapen. Vinnova ser risker med att ett investeringsstöd för reservkraft och lagerhållning av insatsvaror om det tillämpas med undantag genom stöd av mindre betydelse hämmar innovationskapaciteten hos företagen.

Näringslivet har en avgörande roll för att möta vår tids utmaningar så också när det kommer till höjd beredskap och livsmedelsförsörjning. Trots det är analysen av och föreslagen gällande näringslivets medverkan och förutsättningar begränsade. Investeringsstöd för reservkraft och lagerhållning av insatsvaror är inte oviktigt men det räcker inte och frågan är om det är den mest effektiva investeringen för svensk beredskap på sikt.

Det finns en risk att ett investeringsstöd beroende på hur det utformas konkurrerar med innovationsstöd och därmed ytterligare begränsar företagens innovationskapacitet. Statsstödsreglerna tillåter stöd av mindre betydelse upp till ett visst tak det finns därför en risk att det uppstår en konkurrens hos mottagaren mellan investeringar i reservkraft och lagerhållning av insatsvaror och innovation då företag riskerar att slå i taket när de olika stöden adderas. Det blir ytterst viktigt att analyserna av förutsättningar för investeringsstöd i olika delar av livsmedelskedjan tar detta i beaktande och säkerställer att investeringsstöd för höjd beredskap genom reservkraft och lagerhållning inte hämmar innovation.

Avsnitt 15.5.2. "Livsmedelstillverkning och distribution"

Vinnova anser att förslaget att enbart fokusera investeringsstöd på reservkraft och lagringskapacitet för insatsvaror är för snävt. Investeringar för ökad beredskap behöver stötta en diversifierad och ökad

Vinnova
Sveriges innovationsmyndighet

Besöksadress:
Mäster Samuelstgatan 56,
101 58 Stockholm
Telefon: 08 473 30 00
www.vinnova.se

Fakturaadress:
Vinnova, FE 34, 838 73 Frösön
Levaransadress:
Klara Norra Kyrkogata 14, 101 58 Stockholm
Organisationsnummer: 202100-521

nationell livsmedelsproduktion och bidra till att minska beroendet av importerade insatsvaror. Något som gynnas av innovationsfrämjande åtgärder, se ställningstagande för avsnitt 14.3.

Vinnova vill belysa att även om det kan vara kostsamt att bygga upp ett parallellt distributionssystem till dagens livsmedelsbutiker över hela landet så finns det flera initiativ på lokal nivå för livsmedelsdistribution som kan ha stor betydelse om butiksnätverket slås ut. En uppskalning och utveckling av initiativ på regional nivå över fler delar av landet kan bidra till stärkt livsmedelsberedskap.

I detta ärende har generaldirektör Darja Isaksson beslutat. Handläggare Erika Ax har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Jonas Brändström och handläggare Alexander Alvsilver och Joanna Franzen deltagit.

Darja Isaksson